

SGP The GEF
Small Grants
Programme

Learning cum Review Workshop

13th-15th April 2021

Hotel Seven Star, Sauraha Chitwan

प्रस्तोता: कृष्णचन्द्र सुवेदी
उर्जा तथा वातावरण नेपाल

परियोजनाको संक्षिप्त चिनारी

परियोजनाको नाम: सहभागितामुलक तनहुँसूर क्षेत्र संरक्षण कार्यक्रम
परियोजनाको कार्य क्षेत्र: व्यास नगरपालिका वडा नं. ११, तनहुँसूर
लक्षित वर्ग: आदिवासी जनजाति, महिला, ब्राम्हण, क्षेत्री, पहाडे दलित
प्रत्यक्ष लाभान्वित घरधुरी र जनसंख्या: १२३/५००
कार्यक्रमको अवधि: डिसेम्बर २०१९-जुलाई २०२१
परियोजनाको बजेट: ४० हजार अमेरिकी डलर

कार्यक्रमका उद्देश्यहरु:

१. तनहुँसुर क्षेत्रको वनजंगल तथा जैविक विविधताको संरक्षण गर्नु ।
२. ऐतिहासिक सम्पदाहरूको संरक्षणमा स्थानीय सहभागिता बढाउनु ।
३. पर्या पर्यटन, जैविक खेती र नवीकरणीय उर्जा प्रणालीका माध्यम स्थानीय समुदायको जीविकोपार्जनमा सहयोग पुऱ्याउनु ।

१. सम्पन्न कार्यक्रम तथा क्रियाकलापहरु

१. १ परियोजना सम्बन्धी जानकारी कार्यक्रम
१. २ अतिथि सत्कार तथा होमस्टे व्यवस्थापन तालिम
१. ३ होमस्टे प्रवर्द्धन कार्यक्रम
१. ४ पुरातात्विक सम्पदाको महत्व सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम
१. ५ अर्गानिक तरकारी खेती सम्बन्धी आधारभूत तालिम
१. ६ तनहुँसूर ईको ट्रेक सम्भाव्यता अध्ययन

१. ७ प्राङ्गारिक मल तथा वानास्पतीक विषाधी सम्बन्धी
आधारभूत तालिम

१. ८ शहीद दिवस २०७७ मा सहभागीता

१. ९ सामुदायिक वन पुनरावलोक सम्बन्धी छलफल

१. १० खानेपानीको लागि सोलर पम्प हस्तान्तरण तथा जडान

१. ११ गोरेटो बाटो मर्मत तथा निर्माण

१. १२ कृषि सामाग्री हस्तान्तरण कार्यक्रम

१. १३ अन्तर्राष्ट्रिय नारी दिवस मार्च ८ का दिन दमौली-तनहुँसूर
महिला हाफ म्याराथन दौड प्रतियोगितामा सहभागिता

१. १४ तनहुँसूर देवस्थल सामुदायिक होमस्टे उद्घाटन
कार्यक्रममा सहभागिता

१. १५ तनहुँसूर पर्यटकीय सम्पदा तथा वातावरण मेला २०७८
सम्बन्धी पत्रकार सम्मेलन

१. १६ वन डढेलो रोकथाम तथा नियन्त्रण सम्बन्धी जनचेतना
कार्यक्रम

१. १७ प्रकाशन तथा प्रवर्द्धन सम्बन्धी कार्यहरु

२. असल सिकाई तथा चुनौतीहरु

३. भावी कार्यक्रमहरु

१. १ परियोजना सम्बन्धी जानकारी कार्यक्रम

उद्देश्य,

- परियोजना सम्बन्धी सम्भाव्य सहयात्री सरकारी एवं गैर सरकारी संघसंस्थाका साथै लक्षित समूहलाई जानकारी दिनु ।

सञ्चालित मिति: सन् २०२० मार्च १६ तारिक

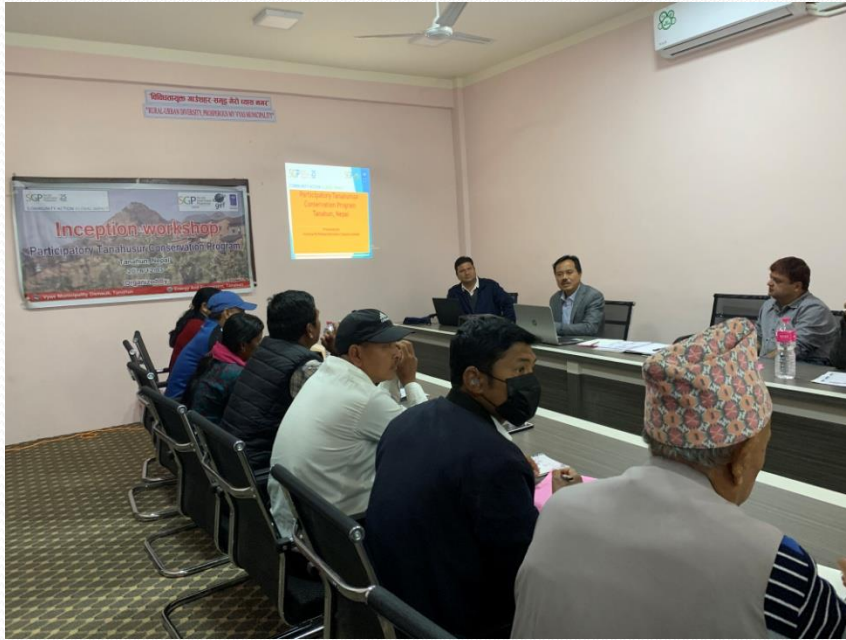
स्थान: व्यास नपा समीक्षा हल, दमौली

उपलब्धी: व्यास नपाका प्रमुख, उप-प्रमुख, सम्बन्धित वडाका वडाध्यक्षहरु, कार्यालय प्रमुखहरु, तनहुँसूर दमौली सम्पर्क मञ्च, होमस्टेका पदाधिकारीहरु, वन उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरुका साथै तनहुँसूर क्षेत्रका समाजसेवीहरु गरी ४५ जनाले परियोजनाको नाम, काम, ठाम र बजेटको सम्बन्ध स्पष्टताका साथै आआफ्ना भूमिका बारे जानकारी प्राप्त गरेका थिए ।

कार्यक्रमका भलकहरु

कार्यक्रमका भलकहरु.....

१. २ अतिथि सत्कार तथा होमस्टे व्यवस्थापन तालिम

उद्देश्य,

- होमस्टे सञ्चालकहरुकालागि आवश्यक ज्ञान र सीप प्रदानगरी जिम्मेवार पर्यटनको विकास गर्नु
- कोभिड-१९ र यसले पर्यटन क्षेत्रमा पारेको असर र अवसरबारे जानकारी गर्नु
- विगतका कार्यक्रमहरुको समीक्षा एवं भावी योजना निर्माण गर्नु ।
- संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारको चालु आ.व. को योजना तथा कार्यक्रमबारे जानकारी गराउनु ।
- होमस्टे गाउँहरुको पूर्वाधार विकासका लागि सम्बन्धित निकायहरुसंग समन्वय र सहकार्यको लागि सहयोग पुर्याउनु ।
- सामुदायिक होमस्टेको संस्थागत विकासमा सहयोग पुर्याउनु ।

उपलब्धिहरु:

- गाउँका २४ जना व्यवसायिक होमस्टे सञ्चालनका लागि आवश्यक ज्ञान र सीपबाट लाभान्वित भएका छन् ।
- सहभागीहरुले कोभिड-१९ संगसंगै पर्यटन विकासका तरिका, अभियान र कार्यक्रमहरु प्रति सुसूचित भएका छन् ।
- सहभागीहरुले आ-आफ्नो होमस्टे व्यवस्थापन समितिको लेखा तथा सूचना प्रणाली व्यवस्थापन गर्न आवश्यक ज्ञान तथा सीप सम्बन्धी जानकारी प्राप्त गरेका छन् ।
- सहभागीहरु स्थानीय उत्पादन प्रयोगगरी करिव १० विधिबाट १५ परिकार बनाउन सक्षम भएकाछन् ।
- गाउँका दर्ता भएका ८ होमस्टेलाई खाट सहित एक सेट विस्तारा वितरण गरिएको छ, जसका कारण वेडका आकार प्रकार तथा व्यवस्थापन तरिकाबाट लाभान्वित भएका छन् ।

सहभागी संख्या: २४ (१० पुरुष १४ जना महिला)

तालिम अवधि: ६ दिन (स्थानीय समुदायमा आधारित)

कार्यक्रम स्थल: व्यास नपा वडा नं. ११, तनहुँसूर धान गोदाम

कार्यक्रम सञ्चालन मिति: २०७७ मंसिर ८-१३ गतेसम्म

सहकार्य: व्यास नगरपालिका

सहजीकरण: सम्पदा नेपाल

व्यास नपाका प्रमुख वैकुण्ठ न्यौपाने कार्यक्रमको समुद्घाटन गर्दै

व्यास नपाका प्रमुख वैकुण्ठ न्यौपाने सहभागीहरुलाई प्रमाणपत्र र बेडसेट वितरण गर्दै

तालिमकै
शिलशिलामा
होमस्टेमा आउने
पाहुनाहरुका लागि
अतिथि सत्कार
तथा साँस्कृतिक
कार्यक्रम प्रस्तुती
सम्बन्धी भूमिका
प्रदर्शनी गर्दै
सहभागीहरु

१.३ होमस्टे प्रवर्द्धन कार्यक्रम

उद्देश्य

- होमस्टे सञ्चालकहरुले प्राप्त गरेका ज्ञान तथा सीपलाई पुनर्ताजगी गर्नु ।
- कोभिड-१९ र यसले पर्यटन क्षेत्रमा पारेको असर र अवसरबारे जानकारी गर्नु ।
- विगतका कार्यक्रमहरुको समीक्षा एवं भावी योजना निर्माण गर्नु ।
- संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारको चालु आ.व. को योजना तथा कार्यक्रमबारे जानकारी गराउनु ।
- सामुदायिक होमस्टेको संस्थागत विकासमा सहयोग पुर्याउनु ।
- प्रकृति र संस्कृति संरक्षण एवं विकास सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्नु ।

उपलब्धिहरु

- दर्ता भएका १३ घरधुरी होमस्टे सहित गाउँका २२ जना (९ पुरुष १३ महिला) तालिमबाट लाभान्वित भएका थिए ।
- सहभागीहरुले कोभिड-१९, संगसंगै पर्यटन विकासका तरिका, अभियान र कार्यक्रमहरु प्रति सुसूचित भएका छन् ।
- गाउँका दर्ता भएका ८ होमस्टेलाई खाट सहित एक सेट विस्तारा वितरण गरिएको छ जसका कारण वेडका आकार प्रकार तथा व्यवस्थापन तरिकाबाट लाभान्वित भएका छन् ।

- होमस्टेको वार्षिक कार्य योजना निर्माण भएको छ । उक्त योजनाको कार्यान्वयनका लागि श्रोत व्यवस्थापन तथा समन्वय र सहकार्यका लागि सम्बन्धित निकायहरुको समेत पहिचान भएको छ ।
- सहभागीहरु स्थानीय रुपमा आर्थिक समृद्धि, सामाजिक सशक्तिकरण तथा रोजगारीका उपायहरुको पहिचान गर्न सक्षम भएकाछन् ।
- होमस्टेको वजारीकरणका तरिका एवं प्रक्रियाबारे स्पष्ट भएकाछन् ।

सहभागी संख्या: २२ (९ पुरुष १३ जना महिला)

तालिम अवधि: २ दिन (स्थानीय समुदायमा आधारित)

कार्यक्रम स्थल: व्यास नपा वडा नं. ११, तनहुँसूर देवस्थल

कार्यक्रम सञ्चालन मिति: २०७७ मंसिर १३ र १४ गते

सहकार्य: व्यास नगरपालिका

सहजीकरण संस्था: सम्पदा नेपाल

तालिम बारे प्रकाश पार्दे वडाध्यक्ष निरबहादुर खड्का र प्रशिक्षक धूवराज पण्डित

प्रशिक्षणका भलक

तालिममा अर्गानिक खाजा तथा वडाध्यक्ष निरबहादुर खड्का ज्यूबाट वेड सेट वितरण गर्दै

१.४ पुरातात्विक सम्पदाको महत्व सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम

उद्देश्य

- तनहुँसूर स्थित ऐतिहासिक, धार्मिक, साँस्कृतिक एवं पुरातात्विक सम्पदा सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धिका साथै स्थानीय निकायहरुको भूमिका बारे जानकारी गराउनु

उपलब्धि:

- कार्यक्रमका ५० जना सहभागीहरु नेपालका प्राचीन स्मारक तथा तनहुँसूरका पुरातात्विक सम्पदाको महत्वबारे सुसूचित भएका छन् ।
- तनहुँसूरका पुराना निवासीहरु (दमौली लगायत देशका विभिन्न भागमा वसाई सरेका विशेष नेवार समुदाय) सम्पदा वस्ती निर्माण गर्न प्रतिवद्ध भएका छन् ।
- तनहुँसूर स्थित पुरातात्विक सम्पदाको संरक्षण एवं विकासका लागि स्थानीयबासी र सरकारको भूमिका बारे स्पष्ट भएका छन् ।
- पुरातत्व विभागसंग सहकार्यगरी प्राचीन स्मारक संरक्षण ऐन अनुसार भावी कार्य सञ्चालन गर्ने समझदारी भएको छ ।

सहभागी संख्या: ५०

कार्यक्रम अवधि: १ दिन

कार्यक्रम स्थल: व्यास नपा वडा नं. ११, टास्क भिलेज, तालघरे

कार्यक्रम सञ्चालन मिति: २०७७ पुष १६ गते

सहकार्य: पुरातत्व विभाग, काठमाडौं

सहजीकरण : व्यास नगर पालिका

कार्यक्रमका सहभागीहरुलाई स्वागत गर्दै आयोजक संस्था उर्जा तथा वातावरण नेपालका अध्यक्ष कृष्णचन्द्र सुवेदी

कार्यक्रमबारे मन्तव्य राख्दै भानु नपाका प्रमुख उदयरज गौली र कार्यपत्र प्रस्तुत गर्दै पुरातत्व अधिकृत मञ्जु सिंह भण्डारी थापा

कार्यक्रमबारे आआफ्ना विचार राख्दै संविधान सभा सदस्य माननीय रामचन्द्र पोखरेल र व्यास नपाका प्रमुख वैकुण्ठ न्यौपाने

१.५ अर्गानिक तरकारी खेती सम्बन्धी आधारभूत तालिम

उद्देश्य

- स्थानीय समुदायलाई प्राङ्गारिक खेती सम्बन्धी आवश्यक ज्ञान एवं सीप प्रदानगरी होमस्टेमा आउने पाहुनाहरुका लागि स्थानीय उत्पादनमा आधारित खाना उपलब्ध गराई व्यवसायिक जैविक कृषि तर्फ उन्मुख हुन प्रोत्सहान गर्नु ।

उपलब्धि:

- गाउँमा होमस्टे, पशुपंक्षी र कृषि सम्बन्धी छुट्टा छुट्टै समिति निर्माण भइ कार्यान्वयनमा आएका छन् ।
- तालिमबाट ३५ जना स्थानीय बासिन्दा प्राङ्गारिक खेती सम्बन्धी ज्ञान र सीपबाट लाभान्वित भएका छन् ।
- सहभागीहरु प्लाष्टिक टनेल निर्माणका अतिरिक्त मौसमी र वेमौसमी तरकारी उत्पादन सम्बन्धी समय, विउविजन, रोगव्यधि आदि बारे सचेत भएका छन् ।
- सहभागीहरु स्थानीय स्तरमा नर्सरी वेड निर्माण गर्न सक्षम भएका छन् ।

सहभागी संख्या: ३५

कार्यक्रम अवधि: ३ दिन

कार्यक्रम स्थल: व्यास नपा वडा नं. ११, देवस्थल, तनहुँसूर

कार्यक्रम सञ्चालन मिति: २०७७ माघ १२ गतेदेखि १४ गतेसम्म

सहकार्य: व्यास नगरपालिका, कृषि शाखां

सहजीकरण : सम्पदा नेपाल

तामिल उद्घाटन मन्तव्य राख्दै वडाध्यक्ष निरबहादुर खड्का र नर्सरी वेड वनाउँदै सहभागीहरु

स्थानीय समुदायलाई टनेल प्लाष्टिक हस्तान्तरण गर्दै व्यास नपा कृषि शाखाका अधिकृत विश्वराज वाग्ले, प्लाष्टिक टनेल बनाउँदै सहभागीहरु

१.६ प्राङ्गारिक मल तथा वानास्पतीक
विषाधी सम्बन्धी आधारभूत तालिम

उद्देश्य

- प्राङ्गारिक खेतीका लागि मल खाद वनाउन र वानास्पतिक विषादीको प्रयोग गर्न प्रोत्सहान गर्नु ।

उपलब्धि:

- सहभागीहरु प्राङ्गारिक मलखाद (सुधारिएको गोठे मल, कम्पोष्ट मल, गड्यौले मल, हरियो मल र कुखुराको मल) वनाउने तथा प्रयोग गर्ने विधिहरुबाट लाभान्वित भएका छन् ।
- सहभागीहरु रासायनिक विषादीको नकारात्मक असरबारे जानकारी भइ उक्त विषादीको प्रयोगमा क्रमशः कम गर्दै जाने भएका छन् ।
- वातावरण मैत्री कृषिका लागि वानास्पतिक विषादी निर्माण तथा प्रयोग विधि बारे सहभागीहरु सुसूचित भएका छन् ।

सहभागी संख्या: ३५

कार्यक्रम अवधि: २ दिन

कार्यक्रम स्थल: व्यास नपा वडा नं. ११, देवस्थल, तनहुँसूर

कार्यक्रम सञ्चालन मिति: २०७७ माघ १५ गतेदेखि १६ गतेसम्म

सहकार्य: व्यास नगरपालिका, कृषि शाखां

सहजीकरण : सम्पदा नेपाल

प्रशिक्षणको क्रममा प्रशिक्षक माया राना

तालिमका अन्य भलकहरु

तालिमका अन्य भलकहरु

तालिमका अन्य भलकहरु

तालिमका अन्य भलकहरु

स्थानीय कृषि अभियान्ताहरसंग प्रशिक्षकहरु

१.७ शहीद दिवस १६ माघ २०७७ मा
सहभागीता

शहीद पार्क तनहुँसूर

पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्य सहित शहीद दिवस

१.८ तनहुँसूर ईको ट्रेक सम्भाव्यता अध्ययन

उद्देश्य

- समग्र तनहुँसूर क्षेत्रको प्राकृतिक एवं साँस्कृतिक सम्पदाहरुको संरक्षण तथा विकास गर्दै पर्या पर्यटनका गतिविधिहरुबाट स्थानीय समुदायको समृद्धिमा सहयोग पुऱ्याउनु ।

उपलब्धि:

- ट्रेकको नक्शाङ्कन
- नपाबाट ट्रेल तथा चौतारी निर्माण तथा मर्मत कार्य प्रारम्भ
- लोपोन्मुख पुरानो गाउँवेसी गर्ने बाटो पुनः पदमार्गको रूपमा प्रयोग
- डिभिजन वन कार्यालयबाट वेल वृक्ष संरक्षणका साथै सिमसार क्षेत्रमा चेकड्याम निर्माण कार्यको थालनी
- वन उपभोक्ता समितिहरु पर्या पर्यटन तर्फ प्रोत्साहित

सर्भेक्षण विधि

स्थानीय समुदायहरूसंग छलफल, पर्यटकीय सम्पदाहरुको पहिचान, नक्शाङ्कन, वन्य जीवजन्तू एवं वनस्पतीहरुको वर्तमान वस्तुस्थिति विश्लेषण, पूर्वाधार विकास गर्न पर्ने क्षेत्रहरुको छनोट तथा अनुमानित लागत विवरण आदि ।

सहभागी संस्थाहरु: व्यास नगरपालिका, जिल्ला वन कार्यालय तनहुँ,
गोवर्धन ट्रष्ट, उर्जा तथा वातावरण नेपाल, सम्पदा नेपाल, भानु
शान्ती निकुञ्ज विकास समिति, नक्शा कन्सल्टेन्सी, सञ्चार क्षेत्र

सर्भे अवधि: २ दिन

कार्यक्रम स्थल: व्यास नपा वडा नं. ११, मूलपानीदेखि
तनहुँसूरगढीसम्म

दुरी: ६.५ कि.मि.

समुन्द्र सतहबाट उचाई : ४७० मि. देखि १२४० मि. सम्म

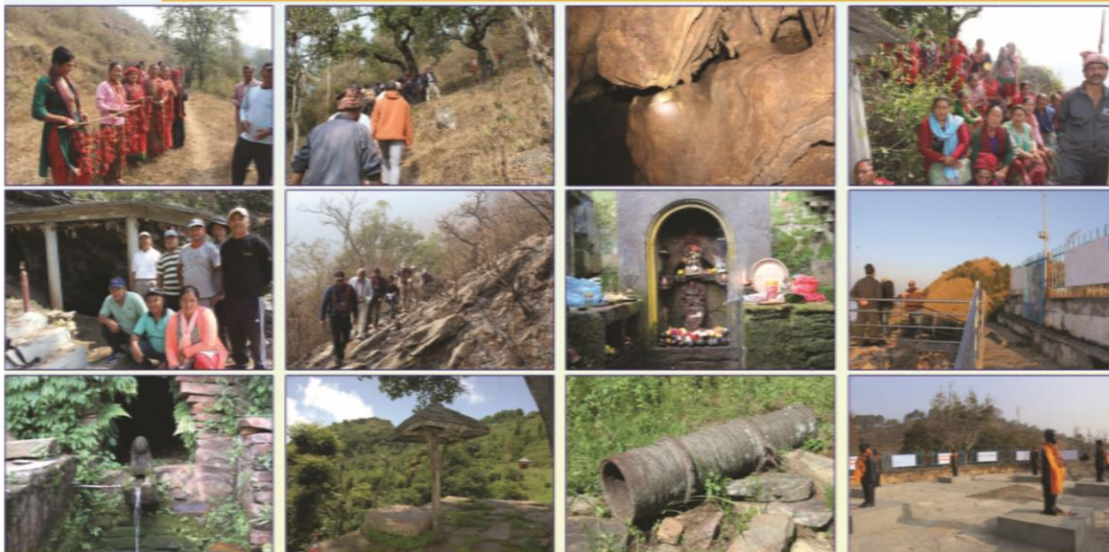
सर्भे मिति: २०७७ फागुन २ र ३ गते

सहकार्यमा निर्माण ईको ट्रेकको नक्सा (होर्डिङ् बोर्ड)

“प्राकृतिक एवं सांस्कृतिक सम्पदालाई पर्यटकीय गन्तव्यको रूपमा विकास गर्न हातेमालो गरौं”

TANAHUNSUR ECO-TREK

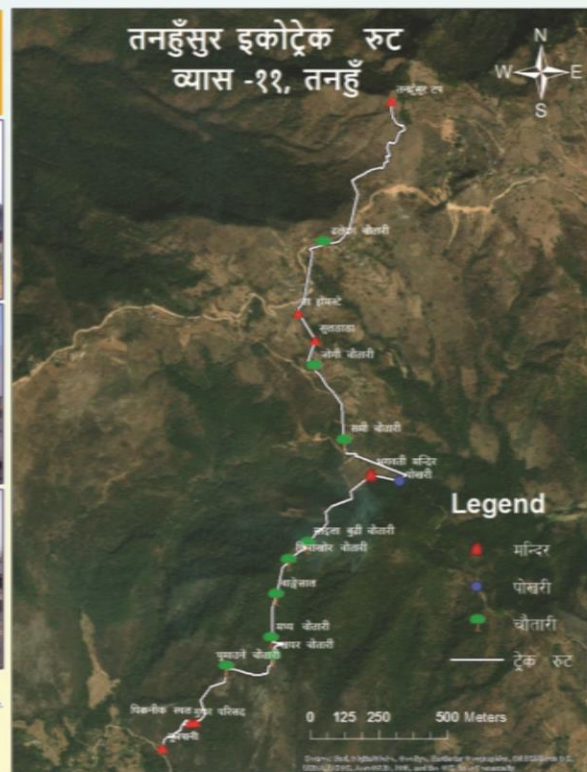

PROMOTERS

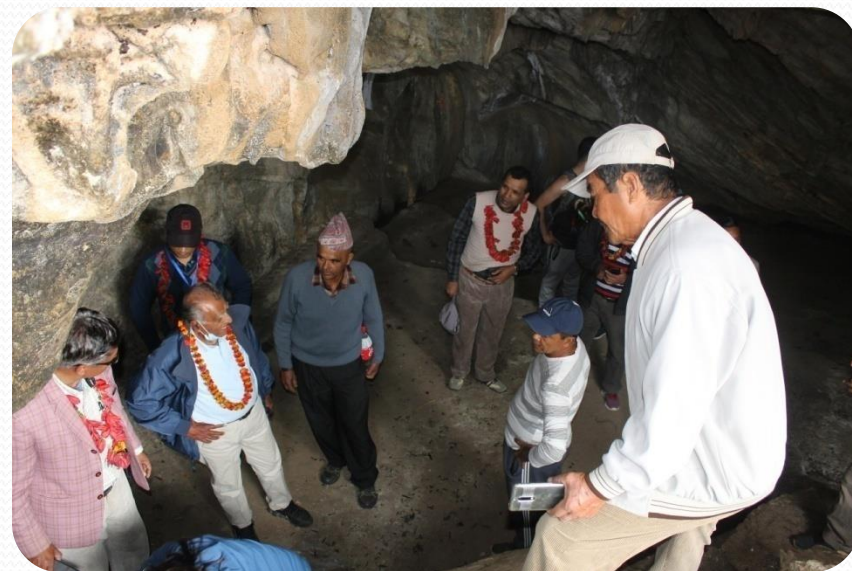
QUICK FACTS AND HIGHLIGHTS

Best time to Trek: All season trail, better in autumn and winter.
 Environment: Subtropical.
 Elevation: 470-1245 M. from sea level
 Distance: 6.5 km
 Duration: 2-3 hrs.
 Difficulty level: Easy to moderate

सर्भे टोलीलाई स्वागत गर्दै मूलपानीबासी

सर्भे टोली पदयात्रा गर्दै र तनहुसूर देवस्थल सामुदायिक होमस्टेले टोलीलाई खाजा सहित स्वागतका गर्दै

सर्भे टोली ट्रेकको अन्तिम विन्दू तनहुँसूरगढी नजिक

१.९ सामुदायिक वन पुनरावलोकन सम्बन्धी छलफल

उद्देश्य,

तनहुँसूर क्षेत्रका तीन सामुदायिक वनको आवधिक योजना पुनरावलोकन तथा वर्तमान कार्यक्रमबारे जानकारी गराउनु ।

उपलब्धि:

- ३ वटै वन उपभोक्ता समितिको वर्तमान वस्तुस्थितिबारे जानकारी प्राप्त भयो ।
- संस्थागत विकास रोक्का भएका सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिहरूको नविकरण प्रक्रिया अघि बढ्यो ।
- आवधिक योजना निर्माणका लागि डिभिजन वन कार्यालय तनहुँबाट प्राविधिक सहयोग प्राप्त हुने प्रतिबद्धता ।

सहभागी संख्या: २०

कार्यक्रम स्थल: व्यास नपा वडा नं. ११, धान गोदाम, तनहुँसूर

कार्यक्रम सञ्चालन मिति: २०७७ फागुन ३ गते

सहकार्य: डिभिजन वन कार्यालय तनहुँ

सहजीकरण: तनहुँसूर सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति

छलफल कार्यक्रमको सहजीकरण गर्दै डिभिजन वन कार्यालय तनहुँका सहायक वन अधिकृत अरुण पराजुली

१.१० सोलर खानेपानी पम्प हस्तारन्तरण तथा जडान कार्यक्रम

उद्देश्य,

होमस्टे लगायत समुदायका सवै घरधुरीलाई स्वच्छ खानेपानी वितरण गर्न सहयोग पुऱ्याउनु ।

उपलब्धि

- सोलर खानेपानी पम्प जडान भए पश्चात तनहुँसूरका पचास घरधुरीलाई खानेपानीको सहज उपलब्ध भएको छ ।
- उक्त पानीलाई व्यवस्थित गर्ने उद्देश्यका साथ व्यास नपाको सहयोगमा घरघरमा निजी धारा जडान कार्य प्रारम्भ भएको छ ।
- व्यक्तिगत एवं सामुदायिक सरसफाईमा प्रगतिका साथै गाउँमा हरियो तरकारी उपलब्धताको मात्रामा वृद्धि भएको छ ।

कार्यक्रम स्थल: व्यास नपा वडा नं. ११, धान गोदाम, तनहुँसूर

कार्यक्रम सञ्चालन मिति: २०७७ फागुन ३ गते

सहकार्य: व्यास नपा र खानेपानी डिभिजन कार्यालय तनहुँ

सहजीकरण: तनहुँसूर खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता
समिति

खानेपानी सोलर पम्प ग्रहण गर्दै तनहुँसूर खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समितिका अध्यक्ष लक्ष्मण विक र सदस्यहरु

१.११ गोरेटो बाटो निर्माण / मर्मत तथा वृक्षा रोपण

उद्देश्य

धानगोदामबाट दरबार परिसरसम्मको पदमार्ग निर्माण तथा मर्मतगरी अवलोकन कर्ताहरुलाई सहज गर्नुका साथै पदमार्ग दायावायाँ वृक्षा रोपणगरी तनहुँसूर क्षेत्रको सुन्दरता र वातावरण संरक्षणमा सहयोग पुऱ्याउनु ।

उपलब्धि

- ६५ मिटर ढुङ्गा ओछ्याईएको पदमार्ग निर्माण भइ दरबार परिसर अवलोकनकर्ताहरुलाई आवतजावजको लागि सजिलो बनेको छ ।
- बाटोको थप सुन्दरता बढेको छ ।
- तनहुँसूर क्षेत्रका अन्य मर्मत तथा निर्माण गर्न पर्ने गोरेटो बाटोको सन्दर्भमा स्थानीय समुदाय बीच जिम्मेवारीको चर्चा बढेको छ ।

सिलिङ्गे फुलको रुखदेखि धार्नी चौतारीसम्म निर्माण भएको गोरेटो बाटो

गोरेटो बाटो र पारीजातको वन

१.१२ कृषि सामाग्री तथा बीज हस्तान्तरण कार्यक्रम

उद्देश्य,

परम्परागत कृषि प्रणालीलाई आधुनिक प्रविधि अनुसार सरल एवं सहज बनाई व्यवसायिक रूपमा उत्पादन वृद्धिगरी स्थानीय समुदायको समृद्धिमा सहयोग पुऱ्याउनु ।

उपलब्धि

- २५ घर धुरीलाई १०।१० थरीका विउविजन वितरण पश्चात गाउँमा सामुदायिक र निजी तरकारीका नर्सरी वेडहरु तयार भएका छन् ।
- १ थान हाते ट्रयाक्टर देवस्थल आमा समुहलाई उपलब्ध भए पश्चात समयको व्यवस्थापन, महिलाहरुको सहभागिताका साथै हलगोरु र हलीको अभाव गाउँमा टरेको छ ।
- गाउँमा १५ थान टनेल प्लाष्टिक वितरण गरिएको थियो जसका कारण वेमौसमी तरकारी खेतीका लागि कृषकहरु उत्साही बनेका छन् ।

कार्यक्रम स्थल: व्यास नपा वडा नं. ११, तनहुँसूर देवस्थल

कार्यक्रम सञ्चालन मिति: २०७७ चैत्र ३ गते

सहकार्य: व्यास नगरपालिका, कृषि शाखां

सहजीकरण: तनहुँसूर देवस्थलका आमा समूह

जिडएफ/एसजिपि का सहायक निर्देशक विवेकधर शर्मा ज्यूबाट तनहुँसूर देवस्थलका आमा समूह र कृषक समूहलाई विउविजन, टनेल प्लाष्टिक, हाते ट्रयाक्टरका साथै कृषि औजारहरु हस्तान्तरण गर्दै

प्राविधिकले हाते ट्रयाक्टर प्रयोग समवन्धी जानकारी गराउंदै

स्थानीय महिला समूह हाते ट्रयाक्टर प्रयोग गर्दै

१.१३ अन्तर्राष्ट्रीय नारी दिवस मार्च ८ का
दिन दमौली-तनहुँसूर महिला हाफ
म्याराथन दौड प्रतियोगितामा सहभागिता

व्यास नपा खेल पर्यटन प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्यका साथ दमौली- तनहुँसूर महिला हाफ म्याराथन प्रतियोगिता आयोजना गर्दै । तनहुँसूर निवासीहरु उत्साही ।

दौडका उत्कृष्ट तीन धाविकाहरु, जसले स्थानीय महिलाहरुलाई समेत प्रेरणा प्रदान गरेको छ ।

१.१४ तनहुँसूर देवस्थल सामुदायिक होमस्टे
उद्घाटन कार्यक्रममा सहभागिता

२०७७ चैत्र ६ गते

व्यास नपा ११ तनहुँसूर

तनहुँसूर देवस्थल सामुदायिक होमस्टे संयूक्त रुपमा उद्घाटन गर्दै गण्डकी प्रदेशका माननीय आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्री हरिबहादुर चुमान र व्यास नपाका प्रमुख वैकुण्ठ न्यौपाने

कार्यक्रमका अन्य भलक.....

१.१५ तनहुँसूर पर्यटकीय सम्पदा तथा
वातावरण मेला २०७८ सम्बन्धी पत्रकार
सम्मेलन

२०७७ चैत्र ८ गते

व्यास नपा समीक्षा हल

पत्रकार सम्मेलनको भलक

पत्रकार सम्मेलनलाई सम्बोधन गर्दै व्यास नपा प्रमुख वैकुण्ठ न्यौपाने

१.१६ वन डढेलो रोकथाम तथा नियन्त्रण सम्बन्धी जनचेतना कार्यक्रम

उद्देश्य

वातावरण संरक्षण एवं वन डढेलो रोकथाम तथा नियन्त्रण सम्बन्धी जनचेतना जगाई वातावरण मैत्री समुदायको विकास गर्न सहयोग गर्नु ।

उपलब्धि

- स्थानीय वनउपभोक्ता समितिका पदाधिकारी एवं उपभोक्ताहरु वन डढेलोका कारण, रोकथामका उपायहरु, डढेलो लगाउने तरिका आदिबाट सुसूचित भएका छन् ।
- सहभागीहरुले वर्तमान विश्वमा वन विनाशका कारण प्राकृतिक सम्पदा, जैविक विविधताका साथै प्राणी तथा वनस्पती जगतको प्रजनन प्रकृत्यामा परेको नकारात्मक असर बारे जानकारी प्राप्त गरेका छन् ।
- वन तथा कार्वन व्यवस्थापन प्रणाली बारे जानकारी प्राप्तगरी स्थानीय गाउँघरमा रुख काट्ने, थन्क्याउने र काठको प्रयोग गर्ने सन्दर्भमा सचेत भएका छन् ।

कार्यक्रम स्थल: व्यास नपा वडा नं. ११, गद्दीचौतारी, तनहुँसूर
कार्यक्रम सञ्चालन मिति: २०७७ चैत्र २४ र २५ गते
प्राविधिक सहयोग: डिभिजन वन कार्यालय तनहुँ
सहजीकरण: तनहुँसूर सामुदायिक वन उपभोक्ता संस्था र
शहीद शन्तचन्द्र टोल विकास संस्था

कार्यक्रम बारे जानकारी प्रदान गर्दै डिभिजन वन कार्यालय तनहुँका प्रमुख कोमलराज काफ्ले

वन डढेलो नियन्त्रण सम्बन्धी प्रयोगात्मक अभ्यास

डढेलो पशचात वन डढेलो राकथाम तथा नियन्त्रण सम्बन्धी छलफल

१.१७ प्रकाशन तथा प्रवर्द्धन सम्बन्धी कार्यहरु

तनहुँसूर पर्यटन सम्पदा तथा वातावरण मेलाको प्रवर्द्धनका साथै तनहुँसूरको प्रचारप्रसार गर्ने उद्देश्यले पच्चिस शय थान ब्रोसर प्रकाशन तथा वितरण भएको छ ।

१) स्थानीय समुदायको जायोजनामा अर्गानिक खानाका परिकारहरू (सोल रोटी, तरुल म्याजुर, बटुकी, पुपुचुक, महु, मुतेको मर्वा, सिम्लोको सूप, पुपुटी, लोका कुखुराको माहु, बोटो/फापरको डिडो आदि) उपलब्ध गराउनेछ । अन्तराष्ट्रियस्तरमै ख्याति प्राप्त सोफ (भान्सा) हस्तद्वारा स्थानीय अर्गानिक उत्पादनहरू (फर्सी, पौडालु, बोटो, मन्साह, कोटी, फापर, मर्वा, पैथाने कुखुरा, खसी बंका, टाँके र सुँगुर आदि) को अधिकतम प्रयोग गरी पकाउने खाना बुझाउने आधुनिक रसहरू समेत समाधान हुनेछन । जसलाई हामी खाना महोत्सवको रूपमा मनाउने छौं ।

२) खुल्का पुस्तक पुस्तक प्रतियोगिता
बैत दशैको उपलक्ष्यमा वार्षिक रूपमा सञ्चालन गरिने खुल्का पुस्तक प्रतियोगितालाई यस मेलाते आकर्षक पुरस्कार, ट्रफी र प्रमाणपत्र सहित निम्तरता दिने छ ।

३) मेलाका प्रमुख अर्थीको
१. पर्यटन विकास तथा संस्कृति संस्था सभ्यता अन्तरक्रिया कार्यक्रम
२. स्थानीय विद्यालय, बाल क्लब तथा आमा समूहहरूको सांस्कृतिक कार्यक्रम

८३ राजा तरकारी तथा कृषिजन्य वस्तुको प्रदर्शनी तथा खरिद विक्री ।
८४ स्थानीय जडीबुटी तथा कन्दमुलको प्रदर्शनी तथा खरिद विक्री ।
८५ होमस्टे प्रदर्शनात्मक कार्यक्रमहरू
८६ आदिवासी जनजातीय भेषभुषा, भौकी तथा सांस्कृतिक भल्कने विभिन्न कार्यक्रम ।
८७ फोटोग्राफी एवं दृश्यावलोकन

अर्पित सहभागी:
मेलाका स्वदेशी तथा विदेशी पर्यटक, उद्योग व्यवसायी, कृषक, पत्रकार, साहित्यकार, विद्यार्थी एवं शिक्षक तथा खोजकर्ताहरूका साथै विभिन्न पेशामा आवद्ध व्यक्ति विशेषकरगरी पचास हजार अवलोकनकर्ताहरू आउने अपेक्षा गरिएको छ भने उक्त तीन दिनमा एक हजार जनाले सांस्कृतिक कार्यक्रमसहित होमस्टे र क्याम्पसाईटको अनुभव बढुल्ने छन् ।

मेला सञ्चालन समय:
तनहुँसूर दरबार परिसरमा विहानको ११ बजेदेखि बेतुकीको ६ बजेसम्म विभिन्न अन्तरक्रिया, बच्चुकला, सांस्कृतिक, साहित्यिक तथा पर्यटकीय कार्यक्रमसहित सञ्चालन हुनेछ भने होमस्टेहरूमा रातको ९ बजे र क्याम्प साईटहरूमा रातको १० बजेसम्म सञ्चालन हुने छ ।

संरक्षक:
पञ्च नगरपालिका मानु नगरपालिका

आयोजक:
तनहुँसूर देवस्थल सामुदायिक होमस्टे
तनहुँसूर सामुदायिक होमस्टे

सह-आयोजक:
आमदीया सामुदायिक वन उपमोछा समिति
तनहुँसूर सामुदायिक वन उपमोछा समिति
आमा कालिका सामुदायिक वन उपमोछा समिति
दुपचा सामुदायिक वन उपमोछा समिति
बुडीराम्हे सामुदायिक वन उपमोछा समिति
शिद्धबहा सामुदायिक वन उपमोछा समिति
भौकीमुन्हा सामुदायिक वन उपमोछा समिति

प्रवर्द्धक:
पुरातत्व विभाग, काठमाडौं विभिन्न वन कार्यालय तनहुँ

नेपाल सम्पदा संघ, काठमाडौं
तनहुँसूर-दमौली सम्पर्क मञ्च
मानु शान्ति निकुञ्ज विकास समिति
शहीद धर्मोत्तर सन्तारम नन्दबहादुर प्रतिष्ठान

सचिवालय:
तनहुँसूर पर्यटन तथा वातावरण मेला-२०७८
व्यास नया बस नं. ११, तनहुँसूर, तनहुँ

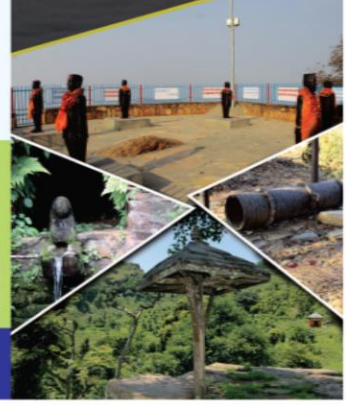
सम्पर्क नम्बरहरू:
९८४६२३८६३, ९८४६०९१०३२, ९८५११२६२४४, ९८४६०९०२५८
९८५१०६०६९३, ९८०६५४४०८६, ९८६१०९५३०५, ९८५११०८४४०
मेला अवधिभर पार्सिक्वा र मुठुने पसलबाट अतिरिक्त यातायात सुविधाको व्यवस्था गरिने छ ।

पुरातत्व सम्पदाहरूलाई पर्यटकीय नन्दबहाको रूपमा विकास गर्न हामीलाई साथी

तनहुँसूर पर्यटन सम्पदा तथा वातावरण मेला-२०७८

बैशाख १-७ ज्येष्ठ १५

व्यास नगरपालिका - ११, तनहुँसूर, तनहुँ

ब्रोसरका कारण सञ्चारकर्मीहरूलाई तनहुँसुर बारे समाचार सम्प्रेषण तथा अन्य व्यक्तिहरूलाई जानकारी प्राप्त गर्न सहज भएको छ ।

संक्षिप्त परिचय

तनहुँसुर, नेपालकै एक महत्त्वपूर्ण ऐतिहासिक पृष्ठभूमि भएको बाईसे चौबिसे राज्यको पाताको एक समृद्ध र शक्तिशाली राज्यको रूपमा स्थापित भएको इतिहास साक्षी छ । वि.सं. १६१० सम्म पाल्पा राज्य अन्तर्गत पर्ने तनहुँ राज्य लक्ष्मीनारायण शाहको राजा भूमिमुकुन्द सेन प्रथमले आफ्ना छोराहरूलाई भागबण्डा गरेको समयदेखि वि.सं. १८३१ सम्म एक स्वशासित अखण्ड राज्यको रूपमा रहेको बाईसछ । प्रथम राजा भुइँसे सेन देखि अन्तिम राजा हरकुमार वसन्त सम्म करिब २३० वर्षको अवधिमा विभिन्न नौ सेनवंशी राजाहरूले राज्य गरेको तनहुँ राज्यको राजधानीको नाम हो, तनहुँसुर । वि.सं. १८३१ मा पृथ्वीनारायण शाहले तनहुँलाई नेपालमा गाभ्नु अघि यो राज्य, हालको तनहुँ र चितवनको सम्पूर्ण भाग तथा अहिलेको भारतको रामनगर तथा राजपुरसम्म विस्तार भएको एक वैभवशाली राज्यको रूपमा स्थापित तनहुँ सेनवंशी राज्यको रूपमा समेत चिनिन्थ्यो । समुन्द्र सतहबाट १२७५ मि. उचाईमा अवस्थित तनहुँसुरको टुपामा तीन टाकुराहरू छन् जसलाई त्रिभुज पनि भनिन्छ, त्यहि त्रिभुज नै अपभ्रंश भई तनहुँ हुँदै तनहुँ हुन गएको इतिहासविद्हरूको भनाई छ ।

विशिष्ट ऐतिहासिक, पुरातात्विक एवं प्राकृतिक महत्व बोकेको प्राचीन स्मारक स्थलको रूपमा तनहुँसुर परिचित छ । यस क्षेत्र, नेपाल एकिकरणका प्रगता वृध्दीनारायण शाहको मादली (आमाको जन्मस्थल) र पृथ्वीनारायण शाहको पालन-पोषण तनहुँ नै भएको इतिहासकारहरू बताउँछन् । यहाँ करिब दुईशय वर्ष भन्दा पुराना विभिन्न पुरातात्विक सम्पदाहरूको अवलोकन गर्न पाईन्छन् । तनहुँसुरको ऐतिहासिक पृष्ठभूमिको रूपमा वि.सं. २००७ सालको क्रान्तिमा बन्दीपुर अड्डा कब्जा गर्ने क्रममा हाहाट प्राप्त गर्ने छजना वीर शहीदहरूको बलिदानीलाई लिईन्छ । उनीहरू माथै बाखजा बसिराज श्रेष्ठ, सन्ध्याहादुर राम, बन्दरहादुर शार्दा र उत्तरकुमार श्रेष्ठ तनहुँसुरका, एकजना खड्कबहादुर गोदार बसन्तपुरका र कर्ण समीपज मुकुन्द पुडिमराजका थिए । ती वीर शहीदहरूको सम्मानमा हाल यहाँ पुर्णकदको शालिकसहितको शहीद-पार्क निर्माण भएको छ ।

तनहुँसुर भ्रमणमा अवलोकन गर्ने पैं पर्यटकीय सम्पदाहरू:

तनहुँसुर दरवारका अलावा, राजपरिवारले प्रयोग गरेका किल्ला र गढीहरू, धारा, तोप तथा अन्य हातहतियार, बास्तीघाना, राजाले न्याय निराक तथा कचहरी सञ्चालन गर्ने गढीघोडा, साउने कुवा, कुँडापानी, बाईसे सिद्धी घोडा, दुदुसँसु, फुलघाटी दुहा, रानीपोखरी, धर्मखाला, रानीबगैचा, भगवतीपानी मन्दिर, धान गोदान, विष्णु र शिव मन्दिर, मोलाधर, कोरलाई सज्जल र दिने किल्ला, साँती बँसेन किल्ला, फराकिलो टुँडीखेल, तिलखान, चारकाटे दुहा, दुर्लभ त्रिचिह्रे फूल र समुन्द्र फल, शहीर पार्क, ऐना पहरा, छापलगाउने दुहा, लहर देल सकिने बँसेन भन्दा बढी प्रसिद्ध हिमालहरू, शिउरेना करिब उचाइकागमा लाग्ने कुहिरेको मनोरम दृष्य, सुयोदय र सुवास, पहाडी पर्यटकीयको मनोरम दृष्यको कनक साथै हाल विकसित कृषि, फलफूल र पशुपक्षी पार्क आदि तनहुँसुरका महत्त्वपूर्ण पर्यटकीय सम्पदाहरू हुन् ।

पर्यटकीय सेवा सुविधाहरू:

तनहुँसुर पुग्नका लागि जिल्ला सदरमुकाम दमौलीबाट (१५ कि.मि. उत्तर पुग्न करिब ८ कि.मि. काठो पत्रे सडक बाँकी काठोपत्रे हुँदैनेरको) दैनिक सार्वजनिक बस वा नीति बहनबाट सजिलै पुग्न सकिन्छ भने हाईवेबाट रुपाउनेहरूका लागि तनहुँसुर ईको ट्रेक । गाईना करिब एकशय मटरको उचाई सामुदायिक होमस्टेस सञ्चालनमा छन् । गाईने स्वास्थ्य चौकी र बाईकाई सेवा समेत उपलब्ध छन् ।

तनहुँसुर पर्यटन सम्पदा तथा वातावरण मेला-२०७८

नेपालको पर्यटन प्रवृद्धि र सँस्कृतिका आश्रित रहेको पर्या-पर्यटन वास्तवमा सबै शिषयगत क्षेत्रहरूलाई प्रभाव पार्ने तत्वको रूपमा स्थापित भएको छ । जसले जैविक विविधताहरूको संरक्षण गर्दै वीथी पर्यटन विकासमा महत्त्वपूर्ण योगदान पुर्‍याउँदछ । हाल पर्यटकीय मन्त्रालयका परितरेको वातावरणीय नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणगर्दै स्थानीय जनतामा पर्यटनको प्रतिकूल समुचितरूपमा वितरण तथा प्राकृतिक, सँस्कृतिक एवम् वातावरणीय संरक्षणमा टेवा पुर्‍याउनु नै पर्या-पर्यटनको मुलमूल उद्देश्य रहेको छ । पर्यटन विकास एवं सँस्कृति संरक्षणमा वातावरणको समन्वय निकटतम रहन्छ । एकले अर्कोलाई प्रत्यक्ष प्रभावपार्ने हुँदा वातावरणीय खुदतामा पर्यटन निर्भर रहन्छ । त्यसैले माथी पुस्ताका लागि यो सुन्दर संसार बचाई राख्नको निम्ति समेत वातावरणीय संरक्षणका साथ वीथी पर्यटन विकास वर्तमानको अपरिहार्यता बनेको छ । नेपाल भ्रमण वर्ष-२०२० को लक्ष्य एवं उद्देश्य अनुरूप उदासाहनक रूपमा सञ्चालनमा रहेका पर्यटकीय त्रिचिह्रेका एकाएक विश्वव्यापी महामारी कोटीना भाईस (कोभिड-१९)का कारण अस्तव्यस्त एवं अन्वीलको अवस्थामा पुग्न गएको हुँदा पर्यटन क्षेत्रलाई पुनरुत्थानगर्न सहयोग पुर्‍याउने उद्देश्यका साथ नव वर्ष-२०७८, विश्व सम्पदा दिवस अघि-१८, राष्ट्रिय वन्यजन्तु सप्ताह र वैते दशैको अवसर पारी तनहुँसुर पर्यटन सम्पदा तथा वातावरण मेला आयोजना गरिएको छ ।

मेलाको लक्ष्य

समग्र तनहुँसुर क्षेत्रको ऐतिहासिक, धार्मिक, सँस्कृतिक, पुरातात्विक एवं प्राकृतिक सम्पदाहरूको परिचयन, प्रसार-प्रसार, संरक्षण तथा विकासगर्दै एक सुन्दर, सानो, सुरक्षित वातावरण मेला पर्यटकीय मन्त्रालयको रूपमा विकास गर्नु ।

मेलाको उद्देश्य

- तनहुँसुर क्षेत्रलाई धार्मिक, सँस्कृतिक, प्राकृतिक एवं जैविक विविधतायुक्त पर्यटकीय क्षेत्रकोरूपमा विकासगर्न स्थानीय समुदायलाई प्रोत्साहनगर्नु ।
- तनहुँसुर दरवार परिसर अन्तर्गतका पुरातात्विक सम्पदाका साथै वातावरण संरक्षण एवं प्रबर्द्धनका लागि जनचेतना अभिवृद्धि गर्नु ।
- हाल सञ्चालनमा रहेका र सञ्चालन उनुख होमस्टेहरूको प्रबर्द्धन गरी आन्तरिक एवं बाह्य पर्यटकको होमगमना उल्लेख्य वृद्धि गर्दै स्थानीय समुदायको समृद्धिका लागि टेवा पुर्‍याउनु ।

उद्देश्य अनुरूप सञ्चालन हुने मुख्य क्रियाकलाप तथा आकर्षणहरू:

- धार्मिक पुनर्जागरणक व्यवस्थाको क्रमण तथा कर्वाँव तनहुँसुर क्षेत्रको धार्मिक एवं ऐतिहासिक स्थलहरूमा मेला अवधिभर विशेष व्यवस्थागर्नाका साथ पुजा-अर्चना तथा चूषना एवं ज्ञानकारी प्रदाय गर्न सकिने व्यवस्था गरिनेछ । तनहुँ कलिका र भगवतीपानी मन्दिरमा विशेष पूजा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
- विश्व सँस्कृतिक कार्यक्रमक लक्षित होमस्टे अनुभूत तनहुँसुर क्षेत्रमा हाल सञ्चालनमा रहेका तनहुँसुर देवस्थल सामुदायिक होमस्टे र तनहुँसुर सामुदायिक होमस्टेमा विविध सँस्कृतिक कार्यक्रम सहित स्थानीय जैविक (आर्गनिक) खानाका परिकारगर्न गरनु आनन्द दिन सकिने गरी मेला अवधिभर विशेष प्याकेजको व्यवस्था गरिने छ । (विस्तृत जानकारीका लागि होमस्टे क्रोसर हेर्नुहोला) ।
- तनहुँसुर ईको ट्रेक: तनहुँसुर क्षेत्रको वातावरण संरक्षण एवं पर्यटन प्रबर्द्धन गर्ने उद्देश्यले यही मेलाकै अवसरमा तनहुँसुर ईको ट्रेकको परिचयात्मक भ्रमण कार्यक्रम तर्जुना गरिने छ । ट्रेक व्यास नम-११ गुल्मान (१७०० मि.) सिवा कमेरेपछ देखि भगवती पानी-तनहुँसुर देवस्थल सामुदायिक होमस्टे हुँदै तनहुँसुर गढी (१२७० मि.) सम्म ६.५ कि.मि. टुरीको रहने छ । पदयात्रीहरूका लागि बाईसहित विशेष भ्रमणको प्याकेज व्यवस्था गरिने छ । (तनहुँसुर ईको ट्रेक क्रोसर हेर्नुहोला) ।
- पुरातात्विक लक्ष्यक र वन तथा वातावरणक लक्ष्यक प्रबर्द्धन मेला अवधिभर तनहुँसुर अन्तर्गतका पुरातात्विक सम्पदा एवं जैविक विविधता सम्बन्धी विभिन्न सामग्री, फोटो, पुस्तक, मिडियो आदिको प्रदर्शनी कक्ष सञ्चालन गरिनेछ ।
- "पुरातात्विक लक्ष्यकको क्रमण पुनर्जागरणक संरक्षण विकासक लागि स्तरीय कार्यक्रमक आश्रित प्रतिक्रिया

तनहुँसूर स्थित दुई सामुदायिक होमस्टेहरूको प्रचारप्रसारका कारण आन्तरिक पर्यटक आगमन संख्यामा उल्लेख्य वृद्धि भएको छ ।

तनहुँसूर देवस्थल सामुदायिक होमस्टे
Tanahusur Devasthal Community Home-stay
परिचय (Introduction)

ऐतिहासिक, धार्मिक, सांस्कृतिक, पुरातात्विक एव प्राकृतिक सम्पदा तथा जैविक विविधताको संरक्षण गर्दै तनहुँसूर भ्रमण गर्न आउने आन्तरिक एव वाह्य पर्यटकहरूका लागि खाना तथा आवासको सहज व्यवस्थापन गर्न उद्देश्यले व्यास नगरपालिका वडा नं. ११ का तीन थोक (पाल्पाथोक, फ्यारथोक र गंगलीथोक) का बासिन्दाहरू मिली तनहुँसूर देवस्थल सामुदायिक होमस्टे सञ्चालनमा ल्याएका छन ।

गाउँ सम्बन्धी अन्य जानकारी
(Information)
जम्मा घरघुरी संख्या: ३०
होमस्टे सञ्चालन घरघुरी संख्या र क्षमता: १४ (४० जना)
प्रमुख जातजाति: मगर, नेवार र दलित
सेवा तथा सुविधाहरू: सडक, धारा, वती, टेलिफोन, स्वास्थ्य चौकी, सामुदायिक भवन, माध्यमिक विद्यालय, कृषि सहकारी, वाईगाई
समुन्द्र सतहबाट उचाई: १००० मि.
प्रमुख बाली: मकै, कोदो, फापर, मास, बोदी, भट्ट र तरकारी
कोशेली: स्थानीय घ्यू, मह, तरकारी, फलफूल

तनहुँसूर दरबारका अवशेष, राजपरिवारले प्रयोग गरेका किल्ला र गढीहरू, धारा, तोप तथा अन्य हातहतियार, बारूदीखाना, राजाले न्याय निसाफ तथा कवहरी सञ्चालन गर्ने गढी चौतारा, साउने कुवा, कुँडापानी, बाईस सिदी चौतारी, डुङ्गेसाँघु, फुलपाती डुङ्गा, रानीपोखरी, धर्मशाला, रानी बगैचा, भगवतीपानी मन्दिर, धान गोदाम, विष्णु र शिव मन्दिर, गोलाघर, चोरलाई सजाय दिने किल्ला, हासि बाँने किल्ला, फराकिलो टुँडीखेल, सिलखान, जारकाटे डुङ्गा, दुर्लभ सिलिङ्गे फूल, समुन्द्र र करदीर फल, शहीद पार्क, ऐना पहरा, छाप लगाउने डुङ्गा, अन्नपूर्ण, मनास्लु र लाङटाङ हिमशृङ्खलाका २० भन्दा बढी प्रसिद्ध हिमालहरू, कुश्चिको रास, सूर्योदय र सूर्यास्तका मनोरम दृश्यावलोकनका साथै हाल विकसित कृषि, फलफूल र पशुपक्षी फार्म आदि यहाँका महत्त्वपूर्ण पर्यटकीय सम्पदाहरू हुन् ।

कसरी पुग्ने ? (How to get there?)

तनहुँ जिल्लाको सदरमुकाम दमौली नजिक पृथ्वी राजमार्गमा पर्ने घोरीकुवाबाट (१२५ कि.मि.) दैनिक सार्वजनिक बस वा नीजि वाहानबाट र पदयात्रा रूचाउनेहरूका लागि तनहुँसूर ईको-ट्रेक (व्यास नपा ११ गुप्तेश्वर गुफा मूलपानी-भगवतीपानी-तनहुँसूरगढी ६.५ कि.मि.) करिब २ घण्टामा सजिलै तनहुँसूर पुग्न सकिन्छ ।

व्यास नगरपालिका दमौली, तनहुँ

सम्पर्क नं. (Contact)

अध्यक्ष परम बहादुर थापा ९८०६५१४००८, उपअध्यक्ष मदन आे ९८६९०९५३०५,
सहिव प्रबन्धक थापा ९८४६४८०९०२६ तनहुँसूर देवस्थल सामुदायिक होमस्टे

तनहुँसूर सामुदायिक होमस्टे
Tanahusur Community Home-stay
परिचय (Introduction)

ऐतिहासिक, धार्मिक, सांस्कृतिक, पुरातात्विक एव प्राकृतिक सम्पदा तथा जैविक विविधताको संरक्षण गर्दै तनहुँसूर भ्रमण गर्न आउने आन्तरिक एव वाह्य पर्यटकहरूका लागि खाना तथा आवासको सहज व्यवस्थापन गर्न उद्देश्यले व्यास नगरपालिका वडा नं. ११ का दुई थोक (भोरथोक र चण्दनीथोक) का बासिन्दाहरू मिली तनहुँसूर सामुदायिक होमस्टे सञ्चालनमा ल्याएका छन ।

गाउँ सम्बन्धी अन्य जानकारी
(Information)
जम्मा घरघुरी संख्या: ४४
होमस्टे सञ्चालन घरघुरी संख्या र क्षमता: ८ (३० जना)
प्रमुख जातजाति: मगर, नेवार र दलित
सेवा तथा सुविधाहरू: सडक, धारा, वती, टेलिफोन, स्वास्थ्य चौकी, सामुदायिक भवन, माध्यमिक विद्यालय, कृषि सहकारी, वाईगाई
समुन्द्र सतहबाट उचाई: ११५० मि.
प्रमुख बाली: मकै, कोदो, फापर, मास, बोदी, भट्ट र तरकारी
कोशेली: स्थानीय घ्यू, सुन्तला, तरकारीका साथै विभिन्न कृषिजन्य उत्पादनहरू

तनहुँसूर दरबारका अवशेष, राजपरिवारले प्रयोग गरेका किल्ला र गढीहरू, धारा, तोप तथा अन्य हातहतियार, बारूदीखाना, राजाले न्याय निसाफ तथा कवहरी सञ्चालन गर्ने गढी चौतारा, साउने कुवा, कुँडापानी, बाईस सिदी चौतारी, डुङ्गेसाँघु, फुलपाती डुङ्गा, रानीपोखरी, धर्मशाला, रानी बगैचा, भगवतीपानी मन्दिर, धान गोदाम, विष्णु र शिव मन्दिर, गोलाघर, चोरलाई सजाय दिने किल्ला, हासि बाँने किल्ला, फराकिलो टुँडीखेल, सिलखान, जारकाटे डुङ्गा, दुर्लभ सिलिङ्गे फूल, समुन्द्र र करदीर फल, शहीद पार्क, ऐना पहरा, छाप लगाउने डुङ्गा, अन्नपूर्ण, मनास्लु र लाङटाङ हिमशृङ्खलाका २० भन्दा बढी प्रसिद्ध हिमालहरू, कुश्चिको रास, सूर्योदय र सूर्यास्तका मनोरम दृश्यावलोकनका साथै हाल विकसित कृषि, फलफूल र पशुपक्षी फार्म आदि यहाँका महत्त्वपूर्ण पर्यटकीय सम्पदाहरू हुन् ।

कसरी पुग्ने ? (How to get there?)

तनहुँ जिल्लाको सदरमुकाम दमौली नजिक पृथ्वी राजमार्गमा पर्ने घोरीकुवाबाट (१२५ कि.मि.) दैनिक सार्वजनिक बस वा नीजि वाहानबाट र पदयात्रा रूचाउनेहरूका लागि तनहुँसूर ईको-ट्रेक (व्यास नपा ११ गुप्तेश्वर गुफा मूलपानी-भगवतीपानी-तनहुँसूरगढी ६.५ कि.मि.) करिब २ घण्टामा सजिलै तनहुँसूर पुग्न सकिन्छ ।

व्यास नगरपालिका दमौली, तनहुँ

सम्पर्क नं. (Contact)

अध्यक्ष, के.दि. थापा ९८४६४८०९०२२, उपअध्यक्ष, बालकृष्ण श्रेष्ठ ९८४६४८०९०००, सहिव, शिव खवास ९८४६२०५२१०

तनहुँसुर ईको ट्रेक व्यवस्थित तरिकाबाट शुरुआत भएको छ । पदयात्रा शुरुआत विन्दू मूलपानीबासी उत्साही भएका छन् । स्थानीयबासी पदमार्गको पूर्वाधार (सरसफाई, मर्मत, साईनेज आदि) व्यवस्थापनका लागि जुटेका छन् ।

Tanahusur
A Historical Place with Rich Bio-Diversity

तनहुँसुर ईको ट्रेक
TANAHUSUR ECO-TREK

परिचय (Introduction)

नेपालको पर्यटन प्रकृति र संस्कृतिमा आधारित छ । अत्यवस्थित पर्यटन विकासका कारण मुलुकका विभिन्न पर्यटकीय गन्तव्यहरूको वातावरणीय सन्तुलनमा ह्रास आएको प्रसस्त उदाहरणहरू छन् । पर्यटन विकास तथा संस्कृति संरक्षणमा वातावरणको निकटतम सम्बन्ध रहेको हुन्छ । यी दुईमा एउटाले अर्कोलाई प्रत्यक्ष प्रभाव पार्ने हुँदा वातावरणीय शुद्धतामा पर्यटन निर्भर रहन्छ । नेपालकै प्राचिन स्मारक स्थल मध्येको एक तनहुँसुर पुग्लाका लागि विभिन्न सडक मार्गहरू छन् । ती सडकहरू निर्माण गर्ने क्रममा दर्जनी पर्यटकीय सम्पदाहरू नष्ट भएकाछन्, हजारौको संख्यामा विभिन्न प्रजातिका वनस्पतीहरूको क्षती भएको छ भने पुराना गामवेसी गर्ने गोरेटो बाटारहरू लोप हुँदैछन् । व्यास नगरपालिका अन्तर्गत पर्ने कृषि उर्वरभूमि मूलपानीको प्राकृतिक चमेरे गुफा (गुफेश्वर गुफा) देखि ऐतिहासिक एवं पुरातात्विक सम्पदा स्थल तनहुँसुर जोड्ने यस पदमार्ग सडक र सहरको कोलाहलबाट टाढा, शान्त एवं शीतलाका साथै जैविक विविधतायुक्त रहेको छ । प्राकृतिक एवं साँस्कृतिक सम्पदा तथा जैविक विविधताको संरक्षण, स्वस्थ शरीर स्वच्छ वातावरण मूल मन्त्रका साथ सबै चमेरे समूहका लागि छोटे र सहज यस पदमार्गले समग्र तनहुँसुर क्षेत्रको पर्यटन प्रवर्द्धन तथा समृद्धिका लागि सहयोग पुऱ्याउने छ ।

प्रवर्द्धक (Promoters)

व्यास नगरपालिका
दमौली, तनहुँ

डिभिजन वन कार्यालय
तनहुँ

सहकार्य (Partnering)

दुरपत्ता सामुदायिक वन उपमोक्षा समिति
सिद्धबराह सामुदायिक वन उपमोक्षा समिति
आमाकालीका सामुदायिक वन उपमोक्षा समिति

सम्पर्क नं. (Contact)

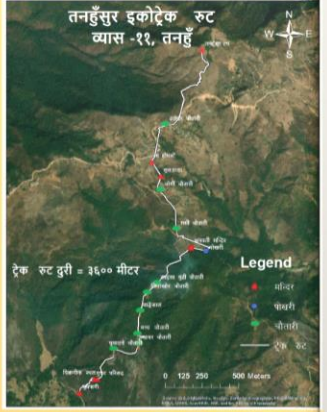
के.वि. थापा अध्यक्ष तनहुँसुर सामुदायिक होमस्टे ९८४६०९९०३२,
अध्यक्ष पदम बहादुर थापा ९८०६५४९०८६, उपाध्यक्ष
मदन आले ९८६९०९५३०५, सचिव ज्ञानमक्त थापा
९८४६०९०२५८ तनहुँसुर देवस्थल सामुदायिक होमस्टे

ट्रेक सम्बन्धी अन्य जानकारी (Information)

पदयात्रा क्षेत्र: व्यास नपा ११ तनहुँ
समुन्द्र सतहबाट उचाई: ४७० मि- १२०० मि.
दुरी : ६.५ कि.मि.
प्रकार: सजिलो (२ घण्टा)

ट्रेक रुट दुरी = ३६०० मीटर

Legend

- शिविर
- चमेरे
- केसरी

पदयात्राका विशेषताहरू:

- ऐतिहासिक, धार्मिक, साँस्कृतिक एवं पुरातात्विक सम्पदाहरूको अवलोकन (तनहुँसुर दरबारका अवशेष, राजपरिवारले प्रयोग गरेका किल्ला र गढीहरू, धारा, तोप, गढी चौतारा, बाईस सिद्धी चौतारी, बुङ्गेसाँघु, फुलपाती बुङ्गा, भगवतीपानी मन्दिर, विष्णु र शिव मन्दिर, टुँडीखेत, तिलखान, जारकाटे बुङ्गा, शहीद पार्क, ऐना पहरा, छाप लगाउने बुङ्गा आदि ।
- प्राकृतिक सम्पदा एवं जैविक विविधता (चमेरे गुफा, साउने कुवा, कुँडापानी, प्राचिन ईनार, दुर्लभ सिलिङ्गे फूल, समुन्द्र र करवीर फल, अन्नपूर्णा, मनास्लु र लाङटाङ हिमश्रृङ्खलाका २० भन्दा बढी प्रसिद्ध हिमालहरू, कुहिरोको रास, सूर्योदय र सूर्यास्तका मनोरम दृश्यावलोकनका साथै विभिन्न वन्य जीववन्त तथा वनस्पती आदि ।

कसरी पुग्ने ? (How to get there?)

पृथ्वी राजमार्गमा पर्ने घोँसीकुवादेखि मुलपानीसम्म करिब ४ कि.मि. मोटर यात्रा स्वसपछि चमेरे गुफा (गुफेश्वर गुफा) -भगवतीपानी मन्दिर - तनहुँसुर देव स्थल सामुदायिक होमस्टे भवनहुँदै-तनहुँसुर गढीसम्म पदयात्रा ।

व्यास नपा लगायत अन्य सहयात्री संघसंस्थाहरुको सहकार्यमा तनहुँसूर क्षेत्र अन्तर्गत सम्पदा एवं वातावरण संरक्षण सम्बन्धी सचेतनामुलक विभिन्न साईजका ७ वटा होर्डिङ् बोर्ड स्थापना भएका छन् ।

तनहुँसूर स्थित स्थापना गरिएको होर्डिड बोर्ड

२. असल सिकार्डहरु

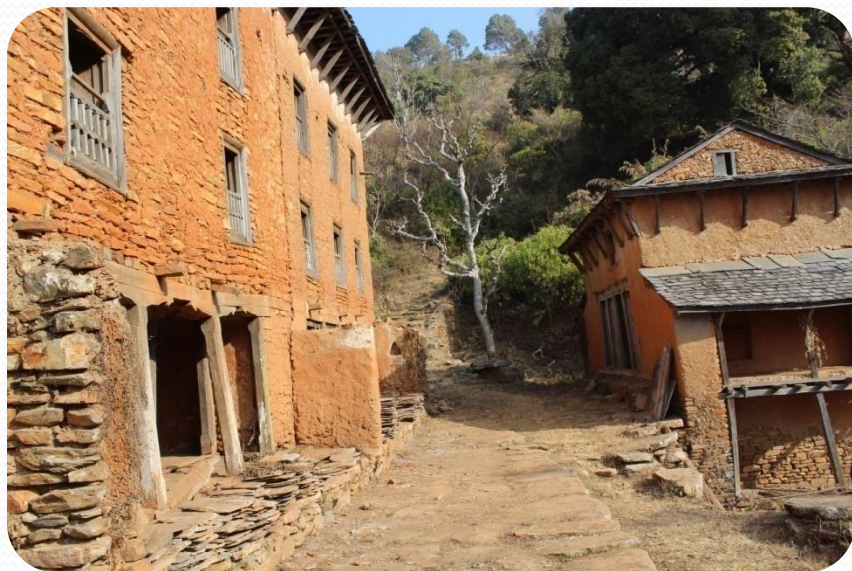

गाउँले आआफै विच व्यवसायिकताको विकास एक
आपसमा सिको बनेको छ ।

कार्यक्रमको चहलपहलले खण्डहर बनेको वस्ती
वेवास्ताका घरघडेरीहरुले रुप फेर्न थालेका छन् ।

अधुरा सामुदायिक भवनहरु गाउँ एकताका कारण सम्पन्न
वन्दैछन् भने नीजि क्षेत्रहरुले समेत लगानी क्षेत्र विस्तार गरेको
छ ।

वाह्य पाहुनाहरुको आगमनका कारण गाउँका अन्य घरधुरी (होमस्टे सञ्चालन नभएको) हरूले समेत घर र गाउँ स्वच्छ सफा, सुन्दर राख्न स्वस्फुर्तरुपमा लागेका छन् ।

होमस्टे कोठाहरुको निर्माण गर्दा पाहुना नहुँदा आफै पनि राम्रो र सफा कोठामा बस्न पाईन्छ भन्छन् होमस्टे सञ्चालक ।

स्थानीय, प्रदेश र
संघीय सरकारलाई
अवसर वनेको छ
योजनावद्ध स्थानीय
विकास

गण्डकी प्रदेश
सरकारको
सहयोगमा निर्माधिन
तनहुँसूर सामुदायिक
होमस्टेको समाज
घर ।

पुरातत्व विभागको सहयोगमा निर्माणधिन खड्गकाली मन्दिर तनहुँसूर दरबार परिसर

डिभिजन वन कार्यालय तनहुँको सहयोगमा भगवतीपानी मन्दिरस्थित सिमसार क्षेत्रमा चेकड्याम निर्माण गर्दै

३. भावी कार्यक्रमहरू

- तनहुँसूर पर्यटकीय सम्पदा तथा वातावरण मेला २०७८ (बैशाख ५-७ गतेसम्म)
- सामुदायिक वन कार्य योजना पुनरावलोकन तथा प्रोफाईल निर्माण
- समग्र तनहुँसूर क्षेत्रको पर्यटकीय सम्पदाको व्याख्या सहित फोटो पुस्तक प्रकाशन
- वृक्षा रोपण ५ जुन २०२१ (विश्व वातावरण दिवस)
- पिक्निकस्थल तथा पर्यटकीय स्थल व्यवस्थापन
- पानीको श्रोत संरक्षण कार्यक्रम

साम्भेदार संस्था तथा आर्थिक सहयोग विवरण

१.	व्यास नगरपालिका (होमस्टे तालिम तथा पूर्वाधार विकास कार्यक्रम, खानेपानी तथा सरसफाई र शहीद पार्क निर्माण)	रु. ५५,००,०००.००
२.	व्यास नपा वडा नं ११ (ईको ट्रेक विकास कार्यक्रम)	रु. ६,००,०००.००
३	डिभिजन वन कार्यालय तनहुँ (ईको ट्रेक अन्तर्गत चेक ड्याम निर्माण)	रु. ५,००,०००.००

४.	खानेपानी डिभिजन कार्यालय (खानेपानी व्यवस्थापन)	१०,००,०००.००
५.	उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय गण्डकी प्रदेश (२ सामुदायिक होमस्टेका लागि सामुदायिक भवन निर्माण, सोलर बत्ती जडान, ईण्टरनेट जडानका लागि)	३०,००,०००.००
६.	पुरातत्व विभाग, काठमाडौं (खड्गकाली मन्दिर निर्माण)	५०,००,०००.००
७.	संघीय सरकार र व्यास नगरपालिका (खड्गकाली मोटरमार्ग कालोपत्रे)	६,००,००,०००.००

परियोजनाको पारदर्शिकता, सञ्चार र अनुगमन रणनीति

- परियोजनाको कार्यक्रम, बजेट र सञ्चालन प्रक्रियाबारे सार्वजनिक ।
- परियोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि स्थानीय सरकारको तर्फबाट वडाध्यक्ष, स्थानीय सहजीकरण संस्था र आयोजक संस्थाको संयुक्त स्टेरिड कमिटी
- लक्षित वर्गहरुको सहभागितामा कार्यक्रम सञ्चालन तथा रेखदेख समिति गठन तथा कार्यान्वय (होमस्टे व्यवस्थापन समिति, कृषि समिति, पशुपंक्षी र वन समिति समिति) ।
- सहकार्यको लागि व्यास नगरपालिकाको आर्थिक तथा पूर्वाधार विकास शाखा अन्तर्गत पर्यटन र कृषि उपशाखासंग कार्यगत सहमती ।
- कार्यक्रमबारे सञ्चारकर्मीहरु मध्ये एक जनालाई विशेष साक्षरताका साथै विभिन्न मिडियाहरुबाट संप्रेषण
- सहयोगी निकायबाट नियमित मूल्याङ्कन । आदि

परियोजनाको दिगोपनाका लागि रणनीति

- तनहुँसूर पर्यटन गुरु योजना स्थानीय सरकार (व्यास नपा) लाई हस्तान्तरण गरी कार्यान्वयनका लागि पहल ।
- स्थानीय समिति (होमस्टे, कृषि तथा पशुपंक्षी, वन, खानेपानी तथा सरसफाई आदि) समितिहरुको पूर्वाधार एवं क्षमता विकास कार्यक्रम
- प्राचिन स्मारक संरक्षण ऐन अनुसार तनहुँसूर क्षेत्रको पुरातात्विक सम्पदाको संरक्षण एवं विकासका लागि तनहुँसूर पुरातात्विक सम्पदा संरक्षण विकास समिति गठन तथा कार्यान्वय ।
- तनहुँसूर ईको ट्रेक विकास समिति निर्माण गरी मूलपानीदेखि तनहुँसूरगढीसम्मको क्षेत्रलाई कृषि र वनसंग एकीकृतरूपमा पर्या पर्यटनको विकास गर्ने ।

भावी चुनौतीहरू

- संस्कृति, पर्यटन र वातावरण संरक्षण सम्बन्धी अवधारणाको बुझाइमा कमी
- पर्यटकीय पूर्वाधारहरू सडक, पुल, दरबार, मन्दिर, संग्रहालय, भ्यूपोईण्ट, सूचना केन्द्र, पार्क आदि जस्ता पूंजीगत कार्यमा लगानी गर्न,
- पर्यटन विकासबाट आर्थिक सामाजिक, सांस्कृतिक तथा वातावरणीय क्षेत्रमा हुने नकारात्मक प्रभाव रोक्न,
- परम्परागत शैलीका घर, मठमन्दिर, चौतारी, पाटीठाँटी, ढुङ्गे धारा आदि संरक्षण गर्न

- दरबार क्षेत्रका साथै धार्मिक स्थलहरूको अतिक्रमण रोकी सीमाङ्कन गर्न
- वातावरणमैत्री भौतिक पूर्वाधार विकास गर्न
- पर्यटन क्षेत्रमा लगानी गर्ने सहज वातावरण तयार गर्न
- सम्पदा वस्ती एवं व्यवस्थित ग्रामको विकास गर्न
- जनतालाई पर्यटन प्रति आकर्षित गर्न
- धर्म, संस्कृति, परम्परा, रीति रिवाज, संरक्षण एवम् प्रवर्द्धन गर्न

आर्थिक प्रतिवेदन

जम्मा स्विकृत वजेट:	४०,०००	अमेरिकी डलर
पहिलो किस्ता :	२०,०००	अमेरिकी डलर
जम्मा खर्च :	१९,५६०	अमेरिकी डलर

मेला सम्बन्धी
प्रगति

गाउँ भेला

१७ विभिन्न उपसमितिका संयोजक चयन एवं कार्य विभाजन

उप समितिका संयोजक एवं मुल समितिको नियमित बैठक

मेला सम्बन्धी प्रमुख जिल्ला अधिकारीसंग बैठक

तनहुँसूर पर्यटकीय सम्पदा तथा वातावरण मेला २०७८ (बैशाख ५-७ गतेसम्म)

मेलाको लक्ष्य

समग्र तनहुँसूर क्षेत्रको ऐतिहासिक, धार्मिक, सांस्कृतिक, पुरातात्विक एवं प्राकृतिक सम्पदाहरूको पहिचान, प्रचार प्रसार, संरक्षण तथा विकास गर्दै एक सुन्दर, शान्त, सुरक्षित वातावरण मैत्री पर्यटकीय गन्तव्यको रूपमा विकास गर्नु ।

मेलाको उद्देश्य

- तनहुँसूर क्षेत्रलाई धार्मिक, सांस्कृतिक, प्राकृतिक एवं जैविक विविधतायुक्त पर्यटकीय क्षेत्रको रूपमा विकास गर्न स्थानीय समुदायलाई प्रोत्साहन गर्नु ।
- तनहुँसूर दरबार परिसर अन्तर्गतका पुरातात्विक सम्पदाका साथै वातावरण संरक्षण एवं प्रवर्द्धनका लागि जनचेतना अभिवृद्धि गर्नु ।
- हाल सञ्चालनमा रहेका र सञ्चालन उन्मुख होमस्टेहरुको प्रवर्द्धनगरी आन्तरिक एवं बाह्य पर्यटकको संख्यामा वृद्धि गरी स्थानीय समुदायको समृद्धिका लागि सहयोग पुऱ्याउनु ।

उद्देश्य अनुरूप सञ्चालन हुने मुख्य क्रियाकलाप तथा आकर्षणहरु:

- १) धार्मिक एवं ऐतिहासिक स्थलहरुको भ्रमण तथा दर्शन
- २) विविध सांस्कृतिक कार्यक्रम सहित होमस्टेको अनुभव
- ३) तनहुँसूर ईको ट्रेक
- ४) पुरातात्विक सम्पदा र वन तथा वातावरण सम्बन्धी प्रदर्शनी
- ५) पुरातात्विक सम्पदाको महत्व एवं वातावरण संरक्षण विषयक मा.वि. स्तरीय वक्तृत्व कला प्रतियोगिता
- ६) फुड फेस्टिभल (खाना महोत्सव)
- ७) खुल्ला फुटवल प्रतियोगिता
- ८) पर्या पर्यटन सम्बन्धी अन्तरक्रिया कार्यक्रम तथा तनहुँसूर पर्यटन गुरु योजना हस्तान्तरण कार्यक्रम आदि ।

तनहुँसूरका केही
महत्वपूर्ण
पुरातात्विक
सम्पदाहरु

गद्दी चौतारा र भगवतीपानी मन्दिर

रानी नुहाउने ढुङ्गा र भीमसेन थान

छाप लगाउने ढुङ्गा र विष्णु शिव मन्दिर

फुलपाती ढुङ्गा, तारो हान्नेघर, टुडीखेल

धन्यवाद ।

संस्कृति र सम्पदा संरक्षणका लागि पर्यटन ।